

ระบบข้อมูลเพื่อการขับเคลื่อนนโยบาย “ประเทศไทยอย่างสมเหตุสมผล”

Information System for Advocating Rational Drug Use Country Policy

นับจากบทบรรณาธิการ “การขับเคลื่อนนโยบายการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลในประเทศไทย”⁽¹⁾ ในวารสารวิจัยระบบสาธารณสุข ฉบับ กรกฎาคม-กันยายน 2565 ถึงปัจจุบันเกือบ 3 ปี ยังมีบทความวิชาการการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลในประเทศไทยไม่มากนัก หนึ่งในนั้นก็คือ บทความเรื่องแรกของฉบับนี้ ที่รายงานผลการดำเนินงานการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลในโรงพยาบาลเอกชน⁽²⁾ ซึ่งเป็นกลุ่มโรงพยาบาลที่มักมีข้อมูลเปิดเผยน้อยที่สุด แต่ด้วยการพ่วงกับงานประจำของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพที่มีพันธกิจหลักกับสถานพยาบาลเอกชน จึงรายงานผลสำรวจต่อเนื่องหลายปี เห็นแนวโน้มว่ามีพัฒนาการความร่วมมือที่ดีมากขึ้น ความใส่ใจในระบบยาของประเทศไทยมีมาต่อเนื่องเข้าทศวรรษที่ 5 แล้ว เมื่อวันที่ 2-3 เมษายน 2568 ที่ผ่านมากองนโยบายแห่งชาติด้านยา สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา จัดประชุมวิชาการ ก้าวสู่ทศวรรษที่ 5 ระบบยาประเทศไทย ทบทวนว่า เดือนเมษายน พ.ศ.2524 รัฐมนตรีสาธารณสุขได้ประกาศนโยบายชาติด้านยา เป็นครั้งแรก ต่อมาวันที่ 4 พฤษภาคม 2536 มีมติคณะรัฐมนตรีให้แต่งตั้งคณะกรรมการแห่งชาติด้านยา ซึ่งต่อมา พัฒนาเป็น คณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ (คยช.) ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี 2551⁽³⁾ ปัจจุบัน คยช. เป็นร่มใหญ่ให้ทั้ง คณะอนุกรรมการพัฒนาบัญชียาหลักแห่งชาติ และ คณะอนุกรรมการส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล

องค์การอนามัยโลกสร้างกระแสนโยบายการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลบนกลไกนโยบายการพัฒนาบัญชียาหลัก

แห่งชาติตั้งแต่ก่อนการประชุมคณะผู้เชี่ยวชาญที่กรุงไนโรบี ประเทศเคนยา 25-29 พฤศจิกายน 2528⁽⁴⁾ เมื่อครบ 35 ปี Holloway และ Henry รายงานการศึกษาความเข้มแข็งของการพัฒนาและการปฏิบัติตามนโยบายบัญชียาหลักแห่งชาติ กับการใช้ยาอย่างมีคุณภาพ (quality use of medicine: QUM) ในประเทศกำลังพัฒนา 56 ประเทศ พบความสัมพันธ์ของปัจจัยนโยบายว่า ปัจจัยนโยบาย 27 ปัจจัยของระบบยาในประเทศนั้นๆ มีความสัมพันธ์กับการใช้ยาอย่างมีคุณภาพเพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 2⁽⁵⁾ เป็นข้อค้นพบสำคัญที่องค์การอนามัยโลกกลั่นกรองเป็นคลังความรู้ 12 มาตรการสำคัญเชิงระบบของการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลในปัจจุบัน⁽⁶⁾

ในบทบรรณาธิการดังกล่าว⁽¹⁾ แสดงแหล่งข้อมูลบางส่วนในการก้าวสู่ประเทศไทยอย่างสมเหตุสมผลในประเทศไทย เริ่มจากข้อมูลในสถานพยาบาล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อมูลจากสถานพยาบาลของรัฐในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ในคลังข้อมูล Health Data Center ซึ่งสามารถนำเสนอในลักษณะ dashboard เพื่อสนับสนุนให้เปรียบเทียบตาม service plan อันเป็นกลไกของการตรวจราชการของกระทรวงสาธารณสุข แต่ระบบข้อมูลเพื่อสนับสนุนการเป็น “ประเทศไทยอย่างสมเหตุสมผล” หรือ RDU Country ต้องแสดงให้เห็นเชื่อมโยงทั้ง โรงพยาบาลใช้ยาสมเหตุสมผล (RDU Hospital) ชุมชนใช้ยาสมเหตุสมผล (RDU Community) อำเภอใช้ยาสมเหตุสมผล (RDU District) และ จังหวัดใช้ยาสมเหตุสมผล (RDU Province) ซึ่งยังหาอย่างเป็น

ระบบได้ยากมาก

ชุดการวิจัยที่สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขเคยให้การสนับสนุน อันประกอบด้วย การพัฒนาคลังสู่ประเทศใช้ยาอย่างสมเหตุผล⁽⁷⁾ การพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อติดตามและประเมินผลประเทศใช้ยาอย่างสมเหตุผล⁽⁸⁾ การใช้ข้อมูล open data และ big data ในการประเมินประเทศใช้ยาสมเหตุผล^(9,10) ที่เป็นส่วนหนึ่งของการนำเสนอในที่ประชุม International Society to Improve the Use of Medicines (ISIUM) ที่จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2566 ทำให้กระแสการผลักดันวาระการใช้ยาสมเหตุผลในที่ประชุมนานาชาติก็คึกคักอีกครั้ง

มองอีกด้านหนึ่งปัจจุบันข้อมูลการใช้ยาในระบบเบิกจ่ายในหลักประกันสุขภาพของประเทศไทยทั้งระดับโรงพยาบาล ระดับร้านยาคุณภาพ ได้พัฒนาความแม่นยำ

เชิงรหัสยา วิธีใช้ น่าจะพัฒนาต่อเพื่อให้ตอบสนองต่อการใช้อย่างสมเหตุผล และอย่างมีคุณภาพ โดยพัฒนารหัสมาตรฐานการส่งตรวจผลการรายงานผลการส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ จะได้หลักฐานที่เป็นระบบกับแผน RDU Country และแผน Antimicrobial Resistance (AMR)

ในวันที่ 7-8 เดือนกรกฎาคม นี้ คณะอนุกรรมการส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลจะใช้โอกาสการประชุม International Rational Use of Medicines Day 2025⁽¹¹⁾ ประกาศเป้าหมายประเทศไทยพัฒนาเป็น ประเทศใช้ยาอย่างสมเหตุผล ในปี 2573 (Thailand RDU Country 2030) พร้อมกับผลักดันให้เกิดบรรยากาศระดับนานาชาติ เช่น WHO และ ISIUM

ศุภสิทธิ์ พรณารุณทัตย์

บรรณาธิการ

References

1. Thammatacharee N, Tomacha N, Pannarunothai S. Advocacy on rational drug use policy in Thailand. Editorial. *Journal of Health Systems Research* 2022;16(3):281-8. (in Thai)
2. Chaichasu R. Situation and factors affecting the implementation of rational drug use in private hospitals. *Journal of Health Systems Research* 2025;19(2):97-116. (in Thai)
3. Photisiri P. Four Decades of National Drug Policy: Beginning of policy advocacy from history to sustainable future. 2025 (cited 2025 Jun 15). Available from: <https://drive.google.com/drive/folders/1mELkNtNELV8vqab2JvCnKd7XrY2yZIL>. (in Thai)
4. World Health Organization. The rational use of drugs: report of the conference of experts. Geneva: World Health Organization; 1985.
5. Holloway KA, Henry D. WHO essential medicines policies and use in developing and transitional countries: an analysis of reported policy implementation and medicines use surveys. *PLoS Med* 2014;11(9):e1001724. doi:10.1371/journal.pmed.1001724.
6. World Health Organization. Promoting rational use of medicines. (cited 2025 Jun 15). Available from: <https://www.who.int/activities/promoting-rational-use-of-medicines>.
7. Puripunyanich N, Tomacha N, Kanjanarat P. An Action Research for Moving towards Rational Drug Use Country in phase I. Research report to HSRI (2023). https://isium.org/wp-content/uploads/ISIUM_Conference2023_Proceedings-compressed.pdf.
8. Kanjanarat P, Borriharn P, Puripunyanich N, Fongthong T, Jenhua K, Techajumlersuk B, et al. Development of indicators for monitoring and evaluation of rational drug use country. Research report to HSRI. Available from: https://isium.org/wp-content/uploads/ISIUM_Conference2023_Proceedings-compressed.pdf.
9. Fongthong F, Kanjanarat P, Borriharn P, Puripunyanich N, Jenhua K, Techajumlersuk B, et al. Use of open data for monitoring rational drug use in hospital at national level in Thailand. Available from: https://isium.org/wp-content/uploads/ISIUM_Conference2023_Proceedings-compressed.pdf.
10. Lertnattee V. Implementing Big Data for Moving Towards Rational Drug Use Country. Research report to HSRI. 2023 (cited 2025 Jun 15). Available from: https://isium.org/wp-content/uploads/ISIUM_Conference2023_Proceedings-compressed.pdf.
11. International Society to Improve the Use of Medicines. Announcement: International Rational Use of Medicines Day 7-8 July 2025. (cited 2025 Jun 15). Available from: <https://isium.org/announcement-international-rational-use-of-medicines-day-2025/>.